

■ POSITION PAPER

DATUM: 13 januari 2023

ONDERWERP: Wet Verantwoord en Duurzaam Internationaal Ondernemen

- De pensioensector verwelkomt een wettelijk kader voor due diligence voor de gehele economie (inclusief financiële sector) mits in lijn met de OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles.
- De Pensioenfederatie roept uw Kamer op om de uitkomsten van het Europese onderhandelingsproces over de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) te betrekken bij de definitieve vormgeving van de initiatiefwet Verantwoord en Duurzaam Internationaal ondernemen (VDIO).

Dit is in het belang van

- ✓ consistente wetgeving
 - ✓ de effectiviteit van het proces van gepaste zorgvuldigheid in de waardeketens
 - ✓ een Europees gelijk speelveld.
- Institutionele beleggers dienen, conform de OESO-richtlijnen, in staat te worden gesteld om prioriteit te geven aan de meest ernstige misstanden.
 - Civielrechtelijke aansprakelijkheid voor beleggers volgt niet uit OESO-richtlijnen en is ook niet proportioneel
 - Toezicht kan in het geval van institutionele beleggers (pensioenfondsen) beter worden ondergebracht bij de AFM dan bij de ACM.

1. Pensioenfondsen willen misstanden in internationale waardeketens aanpakken

Nederlandse pensioenfondsen vinden het belangrijk dat hun beleggingen niet alleen zorgen voor goede rendementen waarmee pensioen uitbetaald kan worden. Ze onderzoeken steeds vaker en beter of de bedrijven waarin ze beleggen, betrokken zijn bij o.a. milieuschade,

- mensenrechtenschendingen of slechte arbeidsvoorwaarden. Daarbij is het nodig om verder te kijken dan naar de bedrijven zelf, met vaak een Europees of Amerikaans hoofdkantoor, maar ook naar de waardeketens daarvan.

In 2018 hebben Nederlandse pensioenfondsen, de Pensioenfederatie, maatschappelijke organisaties, vakbonden én de overheid het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen ('IMVB-Convenant') ondertekend. Met het IMVB-Convenant verplichten de betrokken pensioenfondsen zich due diligence, zoals voorgeschreven in de OESO-richtlijnen, toe te passen. Zo krijgen pensioenfondsen meer inzicht in de internationale investeringsketen en kunnen ze mensenrechtenschendingen en milieuschade bij bedrijven waarin ze beleggen voorkomen en aanpakken. De pensioenfondsen werken daarin ook samen om invloed uit te oefenen op bedrijven om negatieve impacts aan te pakken door middel van collectieve engagementprogramma's.

2. De pensioensector verwelkomt een wettelijk kader in lijn met de OESO-richtlijnen

De sector heeft de afgelopen jaren een grote inspanning gedaan om de OESO-richtlijnen te implementeren middels het IMVB-convenant. Bindende Europese wetgeving, en de nationale implementatie daarvan, moeten aansluiten bij de beproefde methodiek van de OESO-richtlijnen. Indien wetgeving goed aansluit bij de OESO-richtlijnen, verwelkomt de Pensioenfederatie deze.

Deze boodschap hebben we het afgelopen jaar ook actief uitgedragen in Brussel in de context van de onderhandelingen over de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), onder meer in een gezamenlijk [statement](#) met het Verbond van Verzekeraars.

3. Wacht de Europese uitkomst af op CSDDD

Het CSDDD-voorstel ligt sinds februari 2022 op tafel. Het wetgevingsproces is inmiddels in een vergevorderd stadium, waarbij de Raad al positie gekozen heeft en het Parlement begin 2023 zal volgen. Een triloogakkoord is daarmee medio 2023 te verwachten. Onderdeel van die onderhandelingen is de vraag of beleggingen ook onder de reikwijdte zullen vallen. Er is geen enkele aanleiding om te vermoeden dat de Europese onderhandelingen vast gaan lopen.

Omdat de CSDDD een richtlijn behelst, zullen de regels omgezet moeten worden naar Nederlandse wetgeving. Er is geen sprake van maximum harmonisatie, waardoor het de Nederlandse wetgever in principe vrij staat om strengere eisen op te leggen of de werkingssfeer uit te breiden (zie artikel 1 lid 2 CSDDD).

- De Pensioenfederatie roept uw Kamer op om het Europese onderhandelingsproces af te wachten en de uitkomsten ervan vervolgens te verwerken in het VDIO-voorstel. Dit leidt tot een beperkte vertraging van enkele maanden. Zeker voor de pensioensector is dit geen belemmering, omdat heel veel pensioenfondsen al het IMVB-convenant (en daarmee de OESO-guidelines) hebben omarmd.

Uniforme Europese aanpak

Om due diligence in internationale waardeketens te verankeren, is een consistent en uniform internationaal kader nodig. Nederlandse pensioenfondsen concurreren niet met buitenlandse partijen, maar opereren wel op internationale kapitaalmarkten, waarvoor ze afhankelijk zijn van internationale aanbieders, zoals vermogensbeheerders, proxy-voters en aanbieders van duurzaamheidsdata. Bij het overgrote deel van hun beleggingen zijn ook (institutionele) beleggers uit andere landen betrokken, zowel van binnen als van buiten de EU. Tenminste voor Europese beleggers die op dezelfde wijze investeren in een bedrijf als Nederlands pensioenfondsen, zouden dezelfde regels voor due diligence moeten gelden.

Het is daarom belangrijk dat de inhoudelijke vormgeving van het due diligence proces in Nederland niet uit de pas loopt met de rest van Europa. Hierbij gaat het over vragen zoals welke misstanden relevant zijn, hoe die te identificeren, te mitigeren en hoe toezicht en aansprakelijkheid geregeld worden. Voor Nederlandse bedrijven, inclusief financiële instellingen, is het belangrijk om het gelijke speelveld in Europa te waarborgen. In het specifieke geval van de Pensioensector draagt dit vooral bij aan de *effectiviteit* van due diligence en gaat het veel minder over het voorkomen van concurrentieverstoring.

4. Aansprakelijkheid voor beleggers volgt niet uit OESO-richtlijnen en is ook niet proportioneel

Zowel het CSDDD-voorstel als het VDIO-wetsvoorstel bevat bepalingen over aansprakelijkheid, maar houdt daarbij onvoldoende rekening met de situatie van institutionele beleggers. De OESO heeft bij haar richtlijnen specifieke guidance verstrekt hoe deze toegepast moeten worden door en op institutionele beleggers ([link](#)). Uit deze guidance volgt dat institutionele beleggers, behalve bij zeer bijzondere omstandigheden, niet civielrechtelijk aansprakelijk gesteld kunnen worden voor 'adverse impacts' en alleen verplicht kunnen worden door engagement strategieën bij te dragen aan herstel. De Pensioenfederatie pleit voor het bestendigen van deze lijn.

De OESO-richtlijnen beschrijven namelijk verschillende gradaties van betrokkenheid aan misstanden: het veroorzaken van, het bijdragen aan en gelinkt zijn aan misstanden. Alleen in het geval van veroorzaken en bijdragen, kan er een verplichting tot herstel en verhaal optreden, inclusief eventuele financiële compensatie. De Pensioenfederatie vindt het logisch dat eventuele aansprakelijkheid wordt gekoppeld aan diezelfde situaties.

De OESO-richtlijnen, en de bijbehorende richtsnoeren voor institutionele beleggers, maken duidelijk dat minderheidsaandeelhouders in feite altijd enkel gelinkt zijn aan misstanden die optreden in de waardeketen van het bedrijf waarin belegd wordt, en alleen in zeer uitzonderlijke gevallen bijdragen aan of veroorzaken. Daarom is het niet de taak van de belegger om financiële compensatie te verschaffen¹. Verhaal en herstel moet komen van de bedrijven die aan de schade hebben bijgedragen of deze hebben veroorzaakt. Indirect kan dat natuurlijk betekenis hebben voor de waarde van een belegging. Wat echter niet kan, is schade verhalen bij een minderheidsaandeelhouder zonder doorslaggevende stem of invloed om de misstand te voorkomen.

De Pensioenfederatie vindt dat dit principe ook *a priori* duidelijk moet zijn. Wij zijn daarom ook geen voorstander van de omkering van bewijslast, zoals de indieners van het voorstel voor een Wet VDIO bepleiten. Wijsheid achteraf moet geen basis voor aansprakelijkheid worden. Dit geldt eens te meer voor institutionele beleggers zoals een pensioenfonds.

5. Misstanden prioriteren is noodzakelijk

Een pensioenfonds belegt vaak in meer dan duizend bedrijven. Diversificatie is een belangrijk onderdeel van de beleggingsstrategie van een pensioenfonds, omdat dit risico's vermindert. Dit leidt tot betere rendementen voor deelnemers en wordt ook geëist door de toezichthouder. Dit feit erkennend, maken de OESO-richtlijnen het mogelijk om prioriteit te geven aan de meest ernstige misstanden, aangezien het onmogelijk is om alle potentiële en daadwerkelijke misstanden aan te pakken in de waardeketen van alle bedrijven waarin wordt belegd. Zonder prioritering zou due diligence minder effectief zijn omdat pensioenfondsen zich niet kunnen focussen. Het is daarom belangrijk dat er geen sancties worden opgelegd voor het niet opvolgen van misstanden die buiten de geprioriteerde misstanden vallen, als er aangetoond kan worden dat de prioritering op ordentelijke wijze verlopen is.

6. Toezicht op pensioenfondsen kan beter ondergebracht worden bij de AFM

De Pensioensector heeft te maken met een toenemend aantal toezichthouders. De sector merkt dat financiële toezichthouders – AFM en DNB – logischerwijs een beter begrip hebben van het beleggingsproces en

¹ OECD (2017), Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, pagina 20: “In the context of adverse impacts arising from investee companies, investors will in most instances not cause or contribute to, but only be directly linked to the adverse impact. As a result investors would not be expected to provide remedy, but they should seek to encourage the investee company to do so as a component of their responsibility to seek to prevent and mitigate, based on prioritization”

- de rol van een institutionele belegger dan ACM. Due diligence voor bedrijven werkt fundamenteel anders dan due diligence voor beleggers.

Het toezicht op due diligence wetgeving door de AFM sluit ook aansluiten aan bij het toezicht op de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), waar de AFM nu al verantwoordelijk voor is. Als onderdeel van de SFDR moeten financiële marktpartijen nu al over misstanden² in de portefeuille en het due diligence beleid rapporteren.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Kirsten Wilkeshuis (wilkeshuis@pensioenfederatie.nl, +31 (0) 6 2240 3181)

² Misstanden worden in de SFDR-terminologie 'ongunstige effecten' genoemd.